
Odpověď na výzvy své doby

Scénář s podněty ke katechezi mladých a dospělých věřících

Určení programu: Program je vhodný pro mladé a dospělé lidi. Lze ho zařadit jako tematický blok do programu systematické katecheze mladých a dospělých věřících; dále jako příležitostnou katechezi ve společenství mladých nebo v rámci přípravy k přijetí svátosti biřmování apod. Předpokládá se, že účastníci jsou věřící a mají základní znalosti o Bibli.

Délka programu:

Alespoň dvě hodiny. Z jednotlivých témat uvedených níže lze sestavit celý tematický blok.

Stručný úvod o účelu programu

Svatá Anežka Česká patří k tzv. patronům českého národa. To je k osobnostem, na které se národ obracel v modlitbě v dobách, kdy prožíval nějaké ohrožení nebo těžké období. Výraznou zkušeností se svatoanežskou tradicí byly události v listopadu roku 1989. Dne 13. listopadu tohoto roku se čeští katolíci dočkali tzv. svatořečení svaté Anežky v Římě a do týdne se pak radovali z pádu totalitní vlády v Československu. Není divu, že si tyto dvě události dodnes spojují.

Mladým a dospělým lidem je vhodné předkládat tematiku živé tradice církve jednak proto, aby získali pohled věřícího člověka na naše dějiny, a jednak také aby sledovali Boží působení v dějinách jako stále aktuální a přítomné, které má důsledky i pro osobní život člověka. Na příběhy světců se s nimi snažíme dívat jako na živé a prožívané evangelium, které v sobě obsahuje poselství, jehož aktualizaci pro naše podmínky společně hledáme.

Tento program, který vychází z dostupných pramenů o životě svaté Anežky (především z Legendy o jejím životě a z Dopisů svaté Kláry Anežce) obsahuje celou řadu témat, ze kterých je možné si vybrat (viz níže bod 2). Doporučujeme např. uvědomování si a hledání svého **osobního povolání** a konkrétního způsobu **následování Ježíše Krista**. Dále tematicky souvisí s **porozuměním oběti Ježíše Krista** a s **problematikou sociálního učení církve**. Program o sv. Anežce může být motivačním uvedením do sociálního učení církve (tato část však není součástí tohoto scénáře).

OSNOVA:

1. CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI A JEJÍCH DĚJIN VE 13. STOLETÍ
 - a. Pohled do historie: vývoj společnosti v Čechách od počátků křesťanství
 - b. Stručný životopis svaté Anežky a výchozí otázky
 - c. Sociální dělení společnosti 13. století a z toho vyplývající problémy; cíle reformního františkánského hnutí
 - d. Politická situace a z toho vyplývající problémy
 - e. Úsilí šlechtičen 13. století na sociálním poli
2. MYŠLENÍ SVATÉ ANEŽKY: INSPIRACE, PRAMENY NAŠEHO POZNÁNÍ
3. POSELSTVÍ ŽIVOTA SVATÉ ANEŽKY A JEHO AKTUALIZACE
 - a. Shrnutí předchozího: odpověď svaté Anežky na problémy (výzvy) její doby
 - b. Aktuální problémy naší doby jako výzva pro křesťanství
 - c. Osobní povolání a odpověď na výzvy
 - d. Sociální nauka církve – její problematika, počátky formulování sociálního učení církve

POMŮCKY:

Průvodce pro učitele: Svatá Anežka Česká – princezna, řeholnice, světice (v textu bude dále uváděn jen jako „Průvodce“ – materiál vytvořený jako společný k jednotlivým scénářům)

Příloha č. 7: Anketa Největší Čech 2005

Příloha č. 8: Základní údaje o životě svaté Anežky (PWP prezentace)

Příloha č. 9: Obrácení svatého Františka (text podle sr. L. Pospíšilové)

Texty z františkánské spirituality, číslo 172, červenec 2008. Ke stažení na <http://web.katolik.cz/ifs/agnes/agnes.pdf>

PODROBNÝ POPIS PROGRAMU:

1. CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI A JEJÍCH DĚJIN VE 13. STOLETÍ

Cílem první části programu je seznámit se s hlavními oblastmi Anežčina života, které neodpovídaly obvyklému způsobu života její doby a vyvolávají proto otázky po Anežčině motivaci. K jejímu porozumění je třeba blíže se seznámit s prostředím, ve kterém Anežka žila a zvláště s jeho problémy, na které svým rozhodnutím odpovídala. Účastníci by se jimi měli zabývat do té míry, aby porozuměli motivaci Anežčiných rozhodnutí jako odpovědi na výzvy své doby.

Výchozím textem k bodům b-e) je text Průvodce pro učitele.

a) Pohled do historie: vývoj společnosti v Čechách od počátků křesťanství

- Úvodní motivace: Prezentace výsledků soutěže „Největší Čech“ (jde o soutěž České televize z roku 2005, ve které Češi prostřednictvím internetového hlasování volili největší české osobnosti z historie i současnosti. Mezi první stovkou osobností se umístila i většina křesťanských panovníků a osobností z 9. – 14. století včetně svaté Anežky). Účastníky katecheze seznámíme s výběrem osobností, které se umístily v anketě (viz Příloha 7). Jejich úkolem je určit pořadí těchto osobností podle toho, jak působily v historii, a připomenout tyto počátky českých dějin zvláště s ohledem na vývoj křesťanství v zemi. Doporučenou formou je společný „brainstorming“ – aneb „dáme dohromady to, co víme“. Cílem je zařadit osobnost sv. Anežky do české historie a uvědomit si, že tato světice již navazovala na působení svých předků, o jejichž hrdinských činech motivovaných křesťanskou vírou věděla (viz také Průvodce, s. 5 o sv. Ludmile).

b) Stručný životopis svaté Anežky a výchozí otázky

- Průběh života sv. Anežky byl v její době velmi neobvyklý a naprosto neodpovídal postavení, v jakém se narodila. Protože účastníci katecheze mohou mít na základě předchozích zkušeností různé představy o životě této světice a jeho výkladu, je vhodné připomenout si základní etapy jejího života a položit si vzhledem k nim výchozí otázky. Pomůckou k tomu je prezentace v Příloze č. 8 – Základní údaje o životě svaté Anežky. Obrazy v této prezentaci pocházejí většinou z Tabula Vitae sv. Anežky (viz literatura v Průvodci). Ke každé etapě je zde stručně uveden její název, hlavní osoby nebo události a otázka, která se objeví po kliknutí myši. Rozsah komentáře k jednotlivým snímkům prezentace ponecháváme na katechetovi (informace k němu může čerpat z Průvodce). Na otázky uvedené v prezentaci budeme hledat odpovědi v další části katecheze (můžeme zvolit všechny otázky nebo si z nich vybrat jen některé a jejich téma více prohloubit). Předtím se však musíme seznámit s dobovými okolnostmi, nebo si je připomenout (viz níže části c-e). Etapami a otázkami jsou:

- Rodina a výchova svaté Anežky: jde jen o základní informace o rodinném a výchovném prostředí. Na základě této zkušenosti si Anežka uvědomila svoji volbu způsobu života
- Sňatky a rozhodnutí pro život v blízkosti Boží: o sňatkové politice a jejím účelu, otázkou je, proč se Anežka rozhodla pro řeholní život, co pro ni tento ideál představoval
- Špitál a křižovníci s červenou hvězdou: přivádí k otázce, jak se Anežka snažila přispět k situaci nejchudších lidí ve společnosti
- Anežčina služba v klášteře: Anežka s pomocí své rodiny zakládá kláštery v gotickém slohu, s tím je spojeno jeho pojetí jako vyjádření vztahu Boha ke světu; otázka zní: Proč se Anežka rozhoduje právě pro klarisky? Co je v jejich komunitě nového ve vztahu mezi sestrami?
- Anežčina služba národu: Anežka působila jako poselkyně míru ve své vlastní rodině, mezi sestrami a mezi lidmi, kteří se na ni obraceli. Proč a kdy je vzývána jako patronka národa? Jaké hodnoty mu představuje?

c) Sociální dělení společnosti 13. století a z toho vyplývající problémy; cíle reformního františkánského hnutí

- Účastníci se seznámí s informacemi uvedenými v Průvodci v kap. Charakteristika společnosti v Evropě (s. 2-3). Forma může být různá: účastníci si buď informace zjistí sami předem a vzájemně si je sdělí, nebo jim je přečte či převypráví katecheta, nebo jim položí otázky a účastníci katecheze nabízejí své odpovědi. Cílem je uvědomit si dělení na urozené a neurozené (majores a minores) a postavení církve mezi nimi.
- Toto dělení mělo své společenské důsledky. Svědčí o tom např. zkušenost svatého Františka, která ho přiměla k přemýšlení (viz Průvodce, pozn. 4 na s. 2). Z této zkušenosti se zrodilo františkánské hnutí. Jeho podstatu může katecheta účastníkům sdělit (podle Průvodce, kap. Osobnosti, které ovlivnily Anežčinu víru – 3. odst., s. 5).
- Jiným a účinnějším způsobem dosáhneme cíle aktivní spolupráci účastníků. Těm katecheta předloží text uvedený v Příloze 9 – Obrácení svatého Františka v souvislosti se společenskou situací. Účastníci si text pročtou, podtrhají, co je zaujalo (pracovat mohou ve skupinách) a poté se vyjadřují k otázkám, které nastíní katecheta: Jaké bylo členění středověké společnosti na stavy? Jaké problémy to vyvolávalo? Které události přispěly k Františkovým úvahám o vlastním postoji? Jak ho realizoval? Důležité je upozornit účastníky, že to Františkovo obrácení je dílem především Božím a Františkovy spolupráce na něm.

d) Politická situace a z toho vyplývající problémy

- Obdobně jako existovalo napětí ve společnostech jednotlivých států kvůli touze po majetku, projevovala se touha po slávě a moci také v mezinárodním měřítku soupeřením jednotlivých panovníků o moc. Její síla měla zpětně dopad na hospodářský život země, na její bezpečnost a mír. Nová území a vliv se získával nejen v bojích, ale také sňatkovou politikou. Anežka jako dcera českého krále politicky velmi úspěšného byla samozřejmě jedním z „nástrojů“ svého otce v této politice, a to se projevovalo až do roku 1230, kdy král Přemysl Otakar I. zemřel a vlády se ujal Anežčin bratr Václav I. Během jeho vlády měla Anežka účast na jeho úspěších i neúspěších svou radou zvláště při králově sporu a vzpouře syna Přemysla, pozdějšího krále Přemysla Otakara II. Tento „železný a zlatý“ král padl v bitvě na Moravském poli roku 1278. Po jeho smrti Anežka zažila období braniborské vlády v Čechách, které je v české historii vnímáno jako období drancování a loupení. – Není cílem

katecheze podrobně rozebírat tyto historické okolnosti. Stačí ty, které účastníci znají. Cílem je uvědomit si druhý zdroj problémů společnosti, na který svatá Anežka svým jednáním reagovala po vzoru svatého Františka: na touhu po moci a bohatství reagovala láskou k ukřižovanému Kristu, která se projevovala konkrétní pomocí nejchudším, a také pokorným a prostým způsobem života Anežky v naprosté chudobě s velkou láskou ke všem lidem – urozeným i neurozeným. Její touhou bylo přinášet pokoj do srdce člověka a mír do mezilidských vztahů.

e) Úsilí šlechtičen 13. století na sociálním poli

- Na doplnění můžeme připomenout další šlechtičny, princezny a královny, které chápaly svoji křesťanskou víru jako službu druhým lidem, zvláště těm nejchudším. Zakládaly špitály, útulky pro staré a opuštěné a kláštery. Patří k nim sv. Hedvika Slezská (1174-1243) a sv. Alžběta Durynská (1207 – 1231) – obě byly příbuzné se sv. Anežkou z matčiny strany. Alžběta byla královskou princeznou a dcerou uherského krále Ondřeje II., bratra Anežčiny matky Konstancie, a Hedvika byla sestrou Ondřejovy manželky. Dále to byla Anežčina současnice, šlechtična svatá Zdislava z Lemberka (1220-1252). K jejím vzorům patřila kněžna Ludmila a teta, otcova sestra Anežka, abatyše Jiřského kláštera. V řeholním životě pak byla Anežčiny velkým vzorem sv. Klára, se kterou si dopisovala – vzájemně se povzbuzovaly a vyměňovaly si zkušenosti.
- Námět: tento pohled na historii mohou mladší účastníci systematické katecheze zpracovat samostatně doma např. formou mapy střední části Evropy, do které zakreslí místa, kde jednotlivé světice žily a působily, doplní je jejich obrázkem a tituly (např. sv. Hedvika je patronkou Slezka, ostravsko-opavské diecéze apod.) a také stručnou tabulkou o jejich charitativním díle či charakteristikou jejich osobnosti.

2. MYŠLENÍ SVATÉ ANEŽKY: INSPIRACE, PRAMENY NAŠEHO POZNÁNÍ

Cílem druhé části katecheze je hledat odpovědi na otázky vybrané z úvodní prezentace. Jako východisko k odpovědím slouží výběr textů z legendy o svaté Anežce, z listů svaté Kláry a texty evangelia. Texty legendy i listy svaté Kláry odpovídají dobovému vyjadřování. Texty z evangelia (případně z jiných částí Písma svatého) pomohou lépe vystihnout jádro poselství těchto textů. Rozsah textů, kterými se budou katechizovaní zabývat, závisí na zvoleném hlavním tématu katecheze. Níže jsou uvedeny souvislosti.

K pramenům pro hledání odpovědí na naše otázky patří: Legenda o životě svaté Anežky, která vznikla krátce po její smrti, přibližně v polovině 14. století na příkaz královny Elišky Přemyslovny. Dále čtyři dopisy svaté Kláry princezně Anežce Pražské, které se dochovaly. Třetím pramenem je Písmo svaté, zvláště evangelia, protože na ně se legenda i dopisy Kláry odvolávají.

Dále je vhodné pracovat ve skupinách. Dobrou pomůckou jsou texty vybrané v práci komentující obraz Tabula Vitae sv. Anežky České, který byl uveřejněn v *Textech z františkánské spirituality* (viz Pomůcky). Tento materiál obsahuje komentáře k osmi výjevům ze života svaté Anežky a k ústřednímu obrazu Tabule Vitae. Jednomu dílčímu obrazu se věnuje vždy jedna kapitola dokumentu. Jsou v ní uvedeny: úryvek z Legendy, z listu sv. Kláry a tematicky související biblické texty k modlitbě. Každá kapitola souvisí s jedním tématem, která můžeme označit například následovně:

1. obraz: Boží plán s člověkem a spolupráce s ním
2. obraz: Život blízky Bohu a cesty k němu
3. obraz: Následování Krista v jeho chudobě, důstojnost člověka
4. obraz: Být chudým lidem sestrou (bratrem)

-
5. obraz: Přátelství nesené Duchem Svatým
 6. obraz: Boží poznání a lidské poznání
 7. obraz: O Ježíšově oběti a jejích plodech
 8. obraz: O věčném životě ve společenství s Bohem

K první otázce prezentace „Nevěsta Beránkova, ideál Boží blízkosti?“ nabízí látku k přemýšlení 1. a 2. obraz.

Ke druhé otázce „Vztah k chudým“ jde o 3. a 4. obraz.

Ke třetí otázce „Bratři a sestry“ nalezneme látku k přemýšlení ve 4. a 5. obraze.

Ke čtvrté otázce „Patronka národa“ totéž v 7. a 8. obraze.

Možné postupy práce:

- Pro nejméně zkušené účastníky volíme jedno téma. Účastníci mají např. ve dvojicích před sebou texty, postup moderuje katecheta.
- Samostatná práce na jedno téma: Každý jedinec nebo skupina může pracovat s jednou kapitolou, která se vztahuje ke zvolenému tématu; výsledky si na závěr sdělíme a společně hledáme poselství textů k vybranému tématu.
- Samostatná práce se všemi obrazy za účelem získat celou „mozaiku“ Anežčiných myšlenek a postojů. Účastníky rozdělíme do devíti skupin. Každá skupina pracuje s jiným obrazem.

Účelem celé aktivity je porozumět poselství jednotlivých kapitol a najít si v nich poselství pro sebe. S texty lze pracovat obdobně jako s biblickými texty a aplikovat na tuto práci některou z metod práce, které najdete např. v příručce „Kreativní přístupy k Bibli“ od A. Hechtové. Příručku si lze objednat na Českém katolickém biblickém díle v Dolanech.

Celý text legendy i listů svaté Kláry v českém jazyce je k dispozici v knize Františkánské prameny II v Dodatcích (s. 348 – Legenda). Úryvek z listu svaté Kláry lze také najít ve 2. čtení Hodinky četby ke dni 2. března, kdy se dříve slavil svátek Anežky České.

Pro mladší účastníky katecheze lze využít i pracovní listy připravené pro starší žáky – viz Příloha 6.

3. POSELSTVÍ ŽIVOTA SVATÉ ANEŽKY A JEHO AKTUALIZACE

Ve třetí části programu shrneme prorocké poslání svaté Anežky (pomůckou může být Průvodce, Prorocká služba sv. Anežky církvi, s. 7) a pokusíme se o aktualizaci jejího poselství. Nabízí se tento postup:

- a) Shrnutí předchozího: **odpověď svaté Anežky na problémy (výzvy) její doby**
- b) **Aktuální problémy naší doby jako výzva pro křesťanství** (brainstorming účastníků)
- c) **Osobní povolání a odpověď na výzvy** (prostor k vlastní meditaci, která může probíhat v tichu např. v kapli; na její uvedení můžeme využít i písně sv. Františka „Pane, učiň mne nástrojem svého pokoje“)
- d) **Sociální nauka církve** – její problematika, počátky formulování sociálního učení církve a jeho význam v dnešní společnosti, poslední encyklika papeže Benedikta XVI. „Caritas in veritate“.

